

Jornada d'estudis

Militàncies, actors i agències en els comunismes de l'Espanya del segle XX

París, Centre d'Études Catalanes (Sorbonne Université)

28 de maig de 2026

Crida a comunicacions

Argumentari

A començaments dels anys noranta, la història social va experimentar un procés de redefinició que va dur a una reflexió sobre com entenem la relació entre les estructures i els actors. Aquest canvi va afavorir la incorporació d'enfocaments de la història cultural, l'antropologia històrica i la sociologia, la qual cosa va permetre un estudi més acurat de com es construeixen en els seus contextos les experiències, les pràctiques i els significats dels actors històrics. [i]

La reformulació de conceptes com la subalternitat, [ii] el gènere, [iii] la memòria [iv] o la identitat, [v] la problematització dels criteris de validació empírica i la definició de “font”, els debats sobre les formes de narració, així com el desenvolupament de perspectives transnacionals i globals, [vi] han contribuït a renovar —de diverses maneres— la reflexió sobre l'agència i la reflexivitat individual dels actors.

En aquest context, l'estudi històric dels moviments socials s'ha beneficiat particularment d'aquestes transformacions. Les pràctiques, representacions, experiències i actituds dels actors i de les comunitats han ocupat un lloc central en nombrosos estudis recents, en un panorama historiogràfic que continua expandint-se. [vii] Això es pot observar en la historiografia del comunisme a Espanya, que en els darrers anys ha incorporat contribucions alineades amb debats internacionals i una perspectiva sociocultural més àmplia. [viii] En aquest impuls, es poden destacar alguns exemples notables, com ara els estudis sobre el comunisme a Catalunya —i en particular sobre el PSUC—, que han actuat com un camp dinàmic i inspirador per a altres casos en posar èmfasi en l'arrelament territorial, les pràctiques militants i la dimensió social del compromís polític. [ix] A això s'hi suma l'aparició de noves investigacions —tesis doctorals, treballs en curs i primeres publicacions— que reflecteixen un renovament generacional en curs. [x]

En aquest context, l'interès per les persones —les seves trajectòries, experiències i formes de participació— ha guanyat importància. L'atenció al paper dels actors, les seves pràctiques diàries i les seves modalitats de militància i sociabilitat és ara una manera central d'entendre els processos històrics, especialment en aquells moviments on la dimensió organitzativa i l'experiència personal s'entrellacen de manera decisiva.

Amb l'objectiu de contribuir a aquest debat col·lectiu, aquesta crida a comunicacions convida els joves investigadors i investigadores a presentar llurs treballs sobre els comunismes a Espanya —o sobre la seva projecció i connexions internacionals— al llarg del segle XX, centrant-se en les trajectòries, les experiències, la militància, les biografies i les formes d'agència dels seus actors des d'una concepció

plural dels « comunismes » que insisteix en la multiplicitat de formes de compromís polític que emanen de la mateixa matriu ideològica i política, com ha estat el cas durant diverses dècades en els estudis sobre l'esquerra radical. [xi]

Busquem contribucions que abordin aquestes qüestions des de diferents definicions històriques del comunisme i des d'enfocaments teòrics o metodològics variats, especialment en les àrees de recerca següents:

Eix 1 – Militància compartida: antifeixisme, companys de viatge i solidaritats transversals.

Eix 2 – Relacions de gènere, experiències de la intimitat i perspectives generacionals

Eix 3 – Subjectivitats en conflicte: trajectòries, repressió, clandestinitat, dissidència i memòries

Eix 4 – Sociabilitat en moviment: circulacions transnacionals i connexions globals.

[i] Juliá, Santos. “La Historia Social y La Historiografía Española.” *Ayer*, no. 10, 1993, pp. 29–46 ; Revel, J. *Jeux d'échelles. La micro-analyse à l'expérience*. Paris: Gallimard / Seuil, 1996.

[ii] Cerutti, S. Who is below? *Annales. Histoire, sciences sociales*, Vol. 70, No. 4, Éditions de l'EHESS, pp. 931-956, 2015.

[iii] Tilly, L. A., Yvon-Deyme, B., & Deyme, M. Genre, histoire des femmes et histoire sociale. *Genèses*, (2), 148-167, 1990

[iv] Magnússon, S. G. Social History as “Sites of Memory”? The Institutionalization of History: Microhistory and the Grand Narrative. *Journal of Social History*, 39(3), 891-913, 2006.

[v] Tilly, C. “Citizenship, identity and social history”. *International review of social history*, 40(S3), 1-17, 1995.

[vi] Charle, C. “Histoire sociale, histoire globale?”. *Vingtième Siècle. Revue d'histoire*, (23), 124-129, 1989.

[vii] Vegeu: Revista *Ayer*, La Alltagsgeschichte y el estudio de las dictaduras europeas. 2024, Vol 133, No 1.

[viii] Veure Cruz Chamizo, Laura. “Un silencio multitudinario: La matanza de Atocha y la contención emocional comunista.” *Ayer*, 124(4), 307–329, 2021; Fernández Rincón, Javier. *Maoístas en Euskadi. La Agrupación de Trabajadores Marxistas-Leninistas de Euskadi*. Madrid: Cisma, 2021; Rueda Laffond, José Carlos. “El peso de la historia: Memoria colectiva y repertorios simbólicos en un siglo de comunismo” en F. Erice Sebares i D. Ginard Féron (eds.), *Un siglo de comunismo en España II. Presencia social y experiencias militantes*. Madrid: Ediciones Akal, pp. 39–60, 2022 ; Hernández Sánchez, Fernando. *El torbellino rojo. Auge y caída del Partido Comunista de España*. Barcelona: Pasado y Presente, 2022; Rosano, Mario. “Cultura política, historiografía y comunismo en España”. *Ayer*, no. 130, pp. 329-341, 2023; Ginard i Féron, David. “La historiografía española sobre el comunismo. De los orígenes a la actualidad (1920-2020)” en Erice, Francisco (dir.). *Un siglo de comunismo en España II*, Madrid, Akal, pp.11-37, 2022; Bueno Lluich, Manuel i Gálvez Biesca, Sergio (eds.). *Nosotros los comunistas. Memoria, identidad e historia social*, Sevilla: Fundación de

Investigaciones Marxistas-Atrapasueños, 2004; Valobra, Adriana i Yusta, Mercedes. *Queridas camaradas. Historias iberoamericanas de mujeres comunistas*, Buenos Aires: Miño & Dávila, 2017.

[ix] Cebrián, Carme. *Estimat PSUC*. Editorial Empúries, 1997; Ferrer González, Cristian. “La fase expansiva del antifranquismo, 1962-1976: presencia, espacios y redes del PSUC en comarcas”. *Nuestra Historia*, 3, 18-38, 2017; Molinero i Ruiz, Carme i Ysàs, Pere. *Els anys del PSUC: El partit de l'antifranquisme (1954-1981)*, L'Avenç, 2010. Pala, Giaime. “El militante total. Identidad, trabajo y moral de los comunistas catalanes bajo el franquismo”. *Cahiers de civilisation espagnole contemporaine*, no. 10, 2013; Sancho Galán, Jordi. *El antifranquismo en la universidad*. Catarata, 2024.

[x] Uría, Jorge. “La historia social hoy.” *Historia Social*, no. 60, 2008, 233–248.

[xi] Laíz, Consuelo. *La izquierda radical en España durante la transición a la democracia*. Madrid: Universidad Complutense de Madrid, 2003.

Comitè organitzador:

- **Diego de la Calle y Díaz** (CRH, École des Hautes Études en Sciences Sociales)
- **Pablo Gil Valero** (Lycée Simone Weil, Paris)
- **David Marcilhacy** (CRIMIC, Sorbonne Université)
- **Françoise Martinez** (CRIMIC, Sorbonne Université)
- **Michel Martínez Pérez** (CRIMIC, Sorbonne Université)
- **Mercedes Yusta Rodrigo** (LER, Université Paris 8 Vincennes – Saint-Denis)

Aquesta jornada està coorganitzada pels eixos Estudis Catalans i IBERHIS del CRIMIC.

Procediments de proposta:

Les comunicacions podran presentar-se en català, castellà o francès. Les propostes de comunicació hauran d'incloure una presentació del tema, la metodologia i les fonts, així com exposar breument el caràcter innovador de l'enfocament. Els resums de les propostes no hauran de superar les 350 paraules. Es podrà afegir una breu bibliografia (màxim 10 referències).

Les propostes s'han d'enviar abans del 15 de març de 2026 a l'adreça següent: **jornada.comesp@gmail.com**

Aquesta jornada d'estudis està dedicada principalment a joves investigadors/es els treballs dels quals estiguin relacionats amb la història del comunisme a Espanya, amb independència de la seva disciplina i especialitat.

Calendari:

15 de març de 2026: Data límit per a l'enviament de propostes

Finals de març de 2026: Resolució de comunicacions acceptades

28 de maig de 2026: Celebració de la Jornada al Centre d'Estudis Catalans (9 Rue de la Sainte-Croix de la Bretonnerie, 75004 Paris)